

Prof. Dr. Dođan ŐENYÜZ

Uludađ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

İŞletmelerin Rekabet Gücü Açısından İstihdam Üzerindeki Yükler ve Yeni Kanunda Çalışanların Vergilendirilmesine Getirilen Değişiklikler

Hükümet yetkilileri tarafından çeşitli zaman ve platformlarda dillendirilen ücret geliri elde edenlerin vergilendirilmesinde kısmi değişiklikler içeren düzenlemelerin hayata geçirilmesi açısından, bu konuda hazırlanan kanunla bir adım atılmıştır. Bu yazının konusu, ülkemizde istihdam üzerindeki vergi yükünün işletmelerin ulusal ve uluslararası rekabet üzerindeki etkilerinin kısa bir değerlendirmesinin yapılarak, bu kesimin vergilendirilmesi açısından 5588 sayılı Kanun'la¹ getirilen değişiklikleri ele alıp açıklamak ve beklentilerin karşılanması konusunda görüşler ortaya koymaktır.

1- Kamusal Yükler Karşısında Uluslararası Rekabet Gücü

Ülkelerin birbirlerine mal veya hizmet satmalarında ve karşı ülke pazarlarında yer almalarında, fiyat ve kalite açısından rekabet edebilme en temel faktördür. Rekabet edebilmenin karakterinde ürünlerin daha düşük maliyetle daha düşük üretmesinin var olduğu bilinir. Bu çerçevede müteşebbisler

açısından, nereden bakılırsa bakılsın, maliyetlerle sıkı ilişkisi bulunması nedeniyle rekabet gücünün belirlenmesinde vergi, başta gelen unsurlardandır.

Müteşebbislerin maliyetlere ve rekabete karşı tutumunu bilen ve kavrayan ülkeler günümüzde bir yandan vergi yüklerini gizli veya açık şekilde azaltma yarışı yaparken, diğer taraftan da çeşitli bahanelerle görünür ve görünmez teşvik politikalarını yürürlüğe sokmaktadırlar. Hatta bu o kadar ileri noktalara gitmiştir ki, Őu anda sıfır veya sıfıra yakın vergi uygulamaları nedeniyle haksız vergi rekabeti yarattığı ileri sürülen vergi cennetlerinin ortaya çıkmasına sebep olunmuştur.

Her ülke sermayeyi, dolayısıyla yatırımları kendi ülkesine çekerek milli gelirini artırma mücadelesi verirken, vergi rekabeti de varlığını az veya çok sürdürecektir. Bazı uluslararası anlaşmalarla haksız rekabette verginin etkisi azaltılmaya çalışılsa da, ortadan kaldırılması hiçbir zaman mümkün olmayacaktır. Çünkü, maliyetlere duyarlı olan vergi, işletmeler için ekonomik bir refleks olarak algılanmaktadır. Aksi takdirde rekabet edemeyen ve

sonuçta rekabete yenik düşen bir ekonomi ile karşı karşıya kalınmaktadır.

Yurtdışındakilere göre sosyal güvenlik primleri ile birlikte vergi yükleri nedeniyle uluslararası rekabette güç kaybeden mükelleflere bir de yurt içindeki vergi kaçırıcı ve kayıtdışı ekonomi içinde yer alan firmaların haksız rekabeti eklenince, hareket alanı önemli ölçüde daralmakta ve baş edilemez hale gelmektedir. Sonuçta yatırımcı rekabet edebilme pusulası içinde sermayenin kaçışı şeklinde ortaya çıkan yatırımlarını kamusal yükler açısından rahat olan ülkelere kaydırma yönünde ekonomik refleksini göstermektedir. Bu durumda kaybeden; genel açıdan ülke, özel açıdan o ülkede istihdam edilmeyi bekleyenler olmaktadır.

Ülkemizin vergi yapısını özellikle rakip konumundaki ülkelerin vergi yapıları ile uyumlaştırmak kaçınılmazdır. Bizde vergi yükleri fazlayken hiç kimsenin ekonomi dışı nedenler ve kuru sözlerle ülke içinde üretim yapmalarını beklemek ve ülkemizin cazibe merkezi olacağını söylemek, iş adamlarını ikna etmek adına gerçekçi değildir. Bilinmelidir ki; görünür veya görünmez yollarla her ülkenin gidişatı az vergi alma yarışıdır. Bu ise daha az vergili bir dünyaya gidiş demektir. Doğrudan yabancı yatırımların ise rekabet ve kâr endişesi ile bilgi ve ulaşım teknolojilerinden yararlanarak, nispeten siyasi istikrara sahip, vergi oranlarının düşük olduğu ülkelere kaymakta olduğu bilinen bir gerçektir.

İşletmelerin rekabet edebilirliğini belirleyen maliyetler içinde vergiler, rekabeti etkileyen maliyet unsurlarının başında gelir. Bu nedenle konunun istihdam üzerindeki mali sonuçlu kamusal yükler açısından ele alınması gereklidir.

2- İstihdam Üzerindeki Mali Sonuçlu Kamusal Yükler, Vergi Yükü ve Vergi Takozu

Dünyanın hangi ülkesinde olursa olsun çalışanlar üzerindeki vergi yüklerinin müteşebbislerin rekabet gücü üzerinde çok önemli bir faktör olduğu bir üst başlıkta açıklanmaya çalışılmıştır. Hele ülkeler arasında, ücretler üzerine oturan kamusal yükler arasında, ciddi farklar varsa bu etki rekabet edebilme açısından fevkalade önemli bir engel

oluşturur. Bu açıdan ülkemizdeki istihdamın üzerindeki yaklaşık yüklere (2005 yılı) uluslararası karşılaştırmalar itibariyle bakarsak;

- İşgücü maliyeti içinde işçi ve işveren sosyal güvenlik primleri % 42,7 (OECD ortalaması % 27,7),
- Brüt ücretin yüzdesi olarak kesinti oranının % 30,4 (OECD ortalaması % 14,9),
- Kıdem tazminatı yükünün 20 yıllık bir çalışma süresi için ücretin 20,1 katı (OECD ortalaması 6,1) olması ile kamusal yükler açısından en önde gelen ülkelerden biridir.

Bütün bu rakamların gösterdiği husus, Türkiye’de ücretlerin üzerinde ağır yüklerin bulunduğu ve bunların nispi fiyatları ve dolayısıyla tercihleri etkileyecek ölçüde olduğudur.

Konuya ülkemizdeki ücretler üzerinden alınan gelir vergisi açısından yaklaşırsak durumun genelde ve özeldede pek farklı olmadığı görülür. Şöyle ki, ücretler üzerinden alınan vergilerin işverene yansıtılması nedeniyle bu vergiler istihdam vergisi olarak işverenler üzerinde bir yük olarak kalmaktadır. Uygulamada kendisine yapılan ödemelerden vergi kesintisi yoluyla vergilendirilen çalışanlar, konunun çoğu kez vergi yönüyle ilgilenmemekte ve sadece ellerine geçen net miktarlarla ilgilenmektedirler. Yine, işçilik üzerindeki toplam kamusal yüklerin ağırlığının maliyetlerde yarattığı baskı pek çok kişinin tamamen veya kısmi olarak kayıt dışı ücret geliri elde eder hale gelmesine yol açmıştır. Bu sadece işverenler tarafından görülen bir husus değildir. İşbaşındaki hükümetler her defasında ücretler üzerindeki kamusal yüklerin uluslararası rekabeti olumsuz etkilediği ve mutlaka düşürülmesi gerektiğinin farkında olduklarını, fakat gereken adımların bir türlü atılmadığını ifade etmektedirler. Hatta şu andaki AKP iktidarının bu konuda yapılması gerekenleri bir türlü gerçekleştiremediğini siyasi vaat ve söz haline getirdiğini görmekteyiz.

Bu tablo devam ederse Türkiye emek kullanımı gerektiren yatırımlar için cazibesini her geçen gün kaybederek, emek talebini karşılamaktan uzak olacaktır. Meselenin özü ücretler üzerinde uluslararası alanda rekabet edebilir bir kamusal yük yapısının oluşturulmasıdır. Aksi halde istihdam sorununu çözmeye iddiasında mesafe almak bir yana, iddia sözde kalacaktır.

Ülkemizdeki istihdam yüklerini asgari ücreti dikkate alarak görmeye çalışalım.

Burada bir işçi için asgari ücret üzerinden hesaplanan gelir vergisi, yapılan yasal kesintiler ve ele geçen ücreti görmeye çalışalım (Hesaplamalarda esas alınan asgari ücret olarak, 16 yaşından büyükler için 1.1.2007-30.6.2007 tarihleri arasında uygulanan 562,50 YTL. dikkate alınmıştır.).

Tablo 1- Asgari Ücrete İlişkin Gelir Vergisi, Yasal Kesintiler ve Net Ücret

	YTL
Brüt asgari ücret	562,50
SSK primi işçi payı (562,50 x 0.14)	78,75
İşsizlik sigortası primi (562,50 x 0.01)	5,63
Gelir vergisi matrahı 562,50-(78,75+5,63)	478,12
Gelir vergisi (478,12 x 0.15)	71,72
Damga vergisi (562,50 x 0.06)	3,38
Kesintiler toplamı (78,75+5,63+71,72+3,38)	159,48
Ele geçen (net ücret) (562,50-159,48)	403,02
İşverenin asgari ücretli için ödediği sigorta primi (562,50 x % 19,5)	109,69
İşverenin asgari ücretli için ödediği işsizlik sigortası primi (562,50 x % 2)	11,25
Asgari ücretli için hesaplanan vergi ve işçi-işveren sigorta primleri	280,42
Asgari ücretin kıdem tazminatına isabet eden kısmı	46,87
Asgari ücret üzerindeki kamusal yükler (280,42+46,87)	327,29
İşverene toplam maliyet (562,50+109,69+11,25+46,87)	730,31
Kıdem tazminatı hariç kesintilerin ele geçen (net) ücrete oranı (280,42/403,02)	% 70
Kıdem tazminatı dahil kesintilerin ele geçen (net) ücrete oranı (327,29/403,02)	% 81
Kıdem tazminatı hariç kesintilerin brüt ücrete oranı (280,42/562,50)	% 50
Kıdem tazminatı dahil kesintilerin brüt ücrete oranı (327,29/562,50)	% 58
Ele geçen tutarın işgücünün işverene maliyeti içindeki oranı (403,02/730,31)	% 55
Kamusal yüklerin işgücünün işverene maliyeti içindeki payı (327,29/730,31)	% 45

Literatürde ücretlerin işverene maliyeti (kamusal yükler dahil) ile işçinin eline geçen net ücreti (nakit destekler dahil) arasındaki farka "vergi takozu" adı verilmektedir. Ücretlerin işverene maliyeti

ile işçinin eline geçen miktar ne kadar yüksekse takozun etkisi de o kadar fazla olmaktadır. Takozun büyüklüğü işverenlerin çalışan sayısında azalmaya iten iten önemli faktörlerin başında gelmektedir. Türkiye, işçisinin üzerine kamusal yükleri en fazla yükleyen ülkelerden biridir. Hatta takozun etkisi o hale gelmiştir ki, işverenleri ve işçileri kayıt dışı ekonomiye kaymalarına ve buna razı olmalarına kadar vardırırmaktadır. Takozun boyutlarını ölçmede kullanılabilecek bazı oranlar yukarıda verilmiştir. Ancak, takozu işçinin eline geçen (net) ücret ile ücretin işverene maliyeti olarak ortaya koyduğumuza göre, bu oranın ülkemizde % 70 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bir başka ifadeyle işveren 403,02 YTL. işçisinin eline verirken aynı ücret için 280,42 YTL. vergi ve sigorta vb. kamusal yükler olarak devlete ödemek zorunda kalmaktadır. Uluslararası karşılaştırmalarda brüt asgari ücret sıralamasında 24. sırada bulunan ülkemizin, sadece vergi ve sosyal güvenlik kesintilerinin brüt asgari ücrete oranının % 42.8'i olduğu görülmektedir. Bu kategoride de ülkemiz başlarda gelmektedir. Bu oranın uluslararası alanda ülkemizin rakibi sayılacak ülkelere göre çok yüksek olduğu görülmektedir.

Yukarıda açıklanan oranlar, rakibimiz olan ülkelere göre yüksek olup onları açık ara geride bırakmaktadır. Bu tablonun değişmesi mutlaka beklenmeli ve sağlanmalıdır. Aksi halde ülkemizin uluslararası piyasalarda rekabet şansını yakalaması zor görülmektedir.

Ücret üzerinden alınan vergiler açısından bir diğer özellik de ülkemizdeki gelir vergisinin, fiilen bir emek vergisine (istihdam vergisine) dönüşmesi şeklinde kendini göstermesidir. Gelir vergisi hasılatının yaklaşık % 90'ının ücretler üzerinden stopaj yoluyla kesilen vergiler oluşturmaktadır. Bir başka deyişle gelir vergisinde beyannameye tabi mükellefiyet uygulamasına son verilmiş olsa, yani bir an için ticaret, serbest meslek erbabı ve kira geliri elde edenlerden beyanname vermek suretiyle vergi almaktan vazgeçilmiş olsa Hazinenin gelir vergisi hasılatında azalma % 10 olacaktır. Bunun da toplam vergi gelirleri içindeki payının % 1,7'lere isabet ettiği dikkate alındığında, tablonun gelir vergisini bir istihdam vergisi haline soktuğu açıkça görülmektedir.

3- Ücretlilerin Vergilendirilmesindeki Mevcut Durum

Gerçek ücretlerin vergilendirilmesinde ülkemizde uygulanan normal vergilendirme rejimi vergi tevkifatına (kesinti, stopaj) dayandırılmıştır. Bu şekilde vergilendirilen ücretlilerin belirli sınırı aşacak şekilde birden fazla işverenden gelir elde etmeleri durumunda ayrıca beyanname verecekleri (GVK. m.86), üzerinden vergi tevkifatı yapılmamış ücret gelirlerinin (GVK. m.95) için doğrudan beyanname yolu ile vergilendirilecekleri hüküm altına alınmıştır.

Ülkemizde neredeyse ücret gelirlerinin tamamı tevkifat yoluyla vergilendirilmektedir. Bu uygulamanın bir sonucu olarak, ücret üzerinden hesaplanan vergilerin işverenin üzerinde kalan bir yük olarak değerlendirilmesine sebep olmaktadır. Gerçekten de ücretli bir kişi çoğu zaman brüt maaşının ne kadar olduğunu, kendisinin ne kadar vergi ödediğini bilmez. Bütün yükü hisseden işveren olur.

Ödeme gücüne göre vergilendirme yapılmasında kullanılan çeşitli müesseseler vardır. Bunlar; en az geçim indirimi², ayırma kuramı ve artan oranlılık olarak belirtilebilir. Ülkemizde şu an uygulanan vergilendirme rejiminde en az geçim indirimi uygulanmamaktadır. Ücret gelirleri ile sermaye gelirlerinin farklı şekilde vergilendirmesine imkân veren ayırma kuramı “ücretlilere vergi iadesi” çerçevesinde uygulanabilir halde tutulmuştur. İade, tüm harcamaları kapsayacak ölçekte düzenlenmediğinden iade kapsamında kalan harcamalar için ayırma kuramının etkisini görmek mümkün olmamaktadır. Bir başka deyişle mevcut haliyle uygulanan ayırma kuramı her şart altında farklı sonuç veren adeta “denetleme primi” anlayışına yakın uygulanmaktadır. Fiş ve KDV pazarlığı halinde uygulanan vergi iadesinin ücretliler için bir “eziyet” ve “zulüm” aracı haline dönüştüğünün hükümetin en yetkili ağızlarından ifade edildiği bilinmektedir. Bir müessese, KDV oranlarındaki yüksekliği göz ardı ederek, böyle bir bakış açısıyla yaklaşmak, onun hukuken yaşama şansını ortadan kaldıran en önemli faktörlerin başında geldiği anlaşılmaktadır.

Vergi iadesinin ömrünü doldurduğu ve yukarıda belirtilen gerekçelere dayandıran hükümet, çeşitli hükümlerde bu arada “ücret gelirlerini vergilendirmede” bazı değişiklikler yapmak üzere bir

tasarı hazırlayarak TBMM'ye sevk etmiş ve bu tasarı 1 Mart 2007 tarihinde 5588 sayılı Kanun olarak kabul edilmiştir³.

4- Yeni Kanunun Ücretlerin Vergilendirilmesi Üzerinde Getirdiği Değişiklikler

a- Yeni Kanunda Değişiklik Gerekçeleri Üzerine Birkaç Söz

Kanunların gerekçe metinleri kanunların amaçsal yorumuna hizmet etmesi ve uygulamaya ilişkin tespitleri ihtiva etmesi nedeniyle önemli metindir. Bu nedenle gerekçeler kaleme alınırken titizlik gösterilmesinde yarar vardır.

Genellikle gerekçe metinlerin eleştiri konusu yapılması yaygın değildir. Ancak, gerekçedeki yazı başlığı konusu ile ilgili katılmadığımız hususları belirtmek ihtiyacı hissettik. Kanun ücretlerin vergilendirilmesine ilişkin değişikliklerin açıklandığı kısımda, gerekçe olarak, “Vergilendirmede önemli kuramlardan biri olan “ayırma kuramı” sisteme dahil edilmekte ve belge düzeni konusundaki katkılarına rağmen zamanla etkinliğini kaybeden, yaygın kötüye kullanımlar nedeniyle belge düzenini olumsuz etkilemeye başlayan ve uluslararası vergi yükü hesaplamalarında standart bir indirim kabul edilmediği için ülkemizde istihdam üzerindeki vergi yükünün daha fazla görünmesinin nedenlerinden biri olan “ücretlilerde vergi indirimi” sistemi kaldırılmaktadır. Bunun yerine, Avrupa Birliği müktesebatı ile uyumlu ve çağdaş vergi kanunlarının çoğunda yer alan ve mükellefin medenî halini de vergileme yönünden dik-kate alan “asgarî geçim indirimi” sistemi getirilmektedir. Bu sistemle asgarî ücret ile bağlantı kurularak mükellefin kendisi, çalışmayan ve herhangi bir geliri olmayan eşi ile bakmakla yükümlü olduğu çocukları için standart bir indirim getirilmektedir. Böylece, vergi sisteminin prensiplerine de uygun bir düzenleme yapılmak suretiyle, özellikle düşük gelirliler üzerindeki vergi yükü kısmen de olsa azaltılmış ve gelir dağılımının daha adil olmasına katkıda bulunulmaktadır” ifadelerine yer verilmiştir.

Gerekçede üzerine basılarak, yapılan değişiklik, “ayırma kuramı”nın sisteme dahil edildiği ifade edilmektedir. Bu tespit doğru değildir. Böyle bir iddia eski sisteme yapılan haksızlığı ifade eder.

Asgari geçim indirimi uygulaması ile ücretlinin ailevi durumunun ön plana çıkartılması sağlanarak; mali gücüne göre vergilendirme yapılması sağlanmaya çalışılmıştır.

Getirilen düzenlemeden önce sistemde ayırma ilkesi vardır ve “ücretlilere vergi iadesi” şeklinde uygulanmaktadır. Hatta aynı gerekçede, vergi iadesinin kaldırılma sebebinin etkinliğini kaybetmesi ve kötü kullanımlara sebep olması olarak belirtilmiştir. Gerekçenin içinde bir kısımda yok denirken bir başka kısımda var olduğunun belirtilmesi kafaları karıştırmaktadır. Ancak gerçek, ayırma kuramının getirilenden farklı uygulanan biçimiyle sistemde var olduğudur.

Yasakoyucu zaman içinde değişen gereksinimleri karşılamak, kişi ve toplumun yararının zorunlu kıldığı düzenlemeleri yapmak, toplumdaki değişikliklere paralel olarak alınan önlemleri güçlendirip geliştirmek, etkilerini daha çok artırmak, hafifletmek ya da büsbütün ortadan kaldırmak amacıyla düzenlemelerde bulunabilir. Kanunlarla getirilen değişiklikleri anlayışla karşılamak mümkündür. Buna kimse-nin diyeceği yoktur. Ancak kanun gerekçesinde gerçekte sistemde var olan bir ayırma kuramının yokmuş gibi ortaya konmasına katılmak mümkün değildir. Bu açıdan gerekçede sisteme karşı haksızlık yapılmıştır. Madem sistemde ayırma kuramı yotu ve bu kadar da önemliydi, bu güne kadar sisteme neden kazandırılmadığı konusuna bir cevap bulamıyoruz. Gerekçede belki ayırma ilkesinin güçlendirilmesinden bahsedilseydi daha doğru ve samimi olurdu.

En az geçim indiriminin “... çağdaş vergi kanunlarının çoğunda yer alan ve mükellefin medeni halini de dikkate alan bir müessese ...” olduğundan bahsediliyor. En az geçim indiriminin mükellefin medeni ve ailevi durumu gözeterek bir vergilendirme yaptığı doğrudur. Ancak, sistemde tüm gelir vergisi mükelleflerine uygulanacak şekilde yer verilmemiş olması, vergi kanunlarının çağdaş vasfını azaltan bir etki oluşturmaktadır. Şu bilinmelidir ki, bir sistem müessese ile ne çağdaş hale gelir, ne de çağdaşlığını kaybeder. Önemli olan sistemin adaletli vergilemeyi gerçekleştirme konusundaki performansıdır. Belki de gerekçede en doğru

ve samimi dayanak, ücretlilere vergi iadesi sisteminin “...uluslararası vergi yükü hesaplamalarında standart bir indirim kabul edilmediği için ülkemizde istihdam üzerindeki vergi yükünün daha fazla görünmesinin nedenlerinden biri...” olarak görülmesidir. Yeni sistemde vergi yükleri daha az çıkacak ve böylelikle uluslararası karşılaştırmalarda daha doğru değerlendirmeler yapılmasına imkân verilecektir. Belki de gerekçede, bu yön ve ayırma kuramının daha etkin uygulanarak ücret gelirlerinin daha adaletli vergilendirmenin önünün açılmış olacağını söylemek daha doğru olurdu. Ayırma kuramının yeni haliyle uygulanacak şeklinin dolaylı ve dolaysız vergilerin toplam payını dolaysız vergiler aleyhine değiştirecektir. Eski yeni dönem karşılaştırmalarında değişikliğin etkisini dikkate alacak şekilde analizlerin yapılmasında yerinde olur.

Sonuç olarak gerekçelerden getirilen düzenlemelerin nedenlerini açıklaması kadar hukukun yorumlanması açısından faydalanılan metinler olduğu bilinerek, gerçeklerden uzak ve ulu orta kaleme alınmamasına dikkat edilmelidir. Vergi alma ne kadar ciddi iş ise, bunların metinlerine de o kadar ciddiye verilmelidir.

b- Ayırma Kuramı Uygulamasının Biçimi Değişiyor

Ücret gelirlerinin vergilendirmesinde kesinti yönteminin baskın ve tek yöntem olarak uygulanmasına devam edilmekle beraber, ücretliler açısından getirilen düzenleme ile, ayırma kuramının vergi iadesi şeklindeki uygulama biçiminden vazgeçilerek ücretlinin medeni halini de dikkate alan sisteme geçilmektedir⁴. Asgari geçim indirimi uygulaması ile ücretlinin ailevi durumunun ön plana çıkartılması sağlanarak mali gücüne göre vergilendirme yapılması sağlanmaya çalışılmıştır.

Getirilen değişikliklerle önce işveren hiç indirim yokmuş gibi ücretlinin safi ücrete isabet eden vergisini hesaplar. Sonra hesaplanan bu vergiden, çalışan için uygun düşen asgari geçim indirimi tutarı üzerinden hesaplanan vergi düşülür. Böylelikle ödenecek vergiye ulaşılır⁵.

Getirilen düzenlemenin sadece ücretliler için uygulanabilir olması bu indirimi tüm mükelleflere uygulanan en az geçim indiriminden farklılaştırmıştır. Yapılan en az geçim indirimi uygulaması değildir. Sadece ayırma kuramının hayata geçirilen

yeni haliyle ücret gelirlerinden yapılacak indirimin tutarının asgari ücrete bağlanmasıdır. Uygulama benzer bir indirimin ücretliler dışında kalan gelir sahiplerinin temel ihtiyaçlarını karşılamakta kullandıkları bir miktar gelirin vergi dışında bırakılmasına izin vermemektedir.

Asgari geçim indirimine bağlı ayırma kuramı gelir vergisinde sadece gerçek usulde vergilendirilen ücretler için öngörülmüştür. Bu nedenle "diğer ücretler" için uygulanmaz.

c- İndirim Uygulamasında Vergide İndirim Yöntemi Benimsenmiştir

İndirimin uygulama biçimi konusunda çeşitli teknikler geliştirilmiştir. Teorik olarak bunlar genel olarak matrahtan indirim ve vergiden indirim olmak üzere iki tanedir.

i) Matrahtan indirim yöntemi: Yükümlünün kendisi, eşi ve çocukları dikkate alınarak hesaplanan indirim miktarı ücretin brüt tutarından indirilerek vergiye tabi matraha ulaşılır. Yöntem basit ve anlaşılabilir.

ii) Vergiden indirim yöntemi: Bu yonteme mali terminolojide "decote sistemi" adı verilir. Vergiden indirim yönteminde en az geçim indirimi tutarının gelir vergisi tarifesi⁶ hesaplanacak vergisinin, en az geçim indirimi düşülmeksizin hesaplanmış olan vergisinden düşülmesi sistemidir. Kısaca, vergiden indirim yönteminde, matrahtan indirim yönteminin tersine, yükümlünün geliri önce indirimsiz olarak artan oranlı bir tarifeye vergisi hesaplanır. Bundan sonra yükümlünün bekâr, evli, çocuklu olmasına göre bulunacak indirim tutarının da aynı tarifeye vergisi bulunur. Ayırma kuramı çerçevesinde belirlenen indirim tutarı üzerinden hesaplanan vergi, ücretin matrahi üzerinden hesaplanan vergiden düşülerek, ödenecek vergi miktarına ulaşılır. Kısaca bu usulde uygulama vergiden vergi indirilmek suretiyle yapılır.

Bir an için bu başlık altında yapılan açıklamalara ne gerek vardır diye sorulabilir. Bu sorunun cevabı ayırma kuramının uygulanmasında niçin matrahtan indirim değil de, vergiden indirim yönteminin kanun tarafından belirlenmiş olmasında yatmaktadır. Kanunun uygulama biçimi olarak vergiden indirim yöntemini seçmesinin nedeni; vergiden indirim yönteminin matrahtan indirim yöntemine göre ücretliyi daha fazla vergi yükü altında bırakabilmesidir. Hangisinin tercih edileceği kanun koyucunun takdirinde olan bir husustur. Buna söylenebilecek bir şey olamaz. Dikkat çekmek istediğimiz nokta, kanun koyucunun tercihini yaparken genel olarak ücretliler için daha fazla yük getiren uygulama biçimini benimsemiş olmasıdır. Buna karşın vergiden indirim yönteminin bir özelliği üzerinde durmak gerekir. O da, yöntemin yüksek gelirli ücretlerin vergilendirilmesinde düşük gelirli ücretlere nazaran daha fazla vergi yükü ortaya çıkartmasıdır. Yüksek gelirlilerden nispeten daha fazla vergi almak dikey vergi adaleti açısından savunulabilecek bir durum arz eder.

Sayısal açıklama ve hesaplamalara girmekten kaçınarak kısaca şunları söyleyebiliriz. Ayırma kuramının yukarıda belirtilen uygulama biçimleri karşılaştırıldığında, yükümlünün her yonteme göre ödeyeceği vergi farklı çıkmaktadır. Matrahtan indirim yönteminde ücretliler daha az vergi öderken aynı şartlarda vergiden indirim yöntemine göre daha fazla vergi öder hale gelir. İki yöntem arasında yükümlü açısından avantajlısı matrahtan indirim, dezavantajlısı ise vergiden indirim (decote) yöntemi olmaktadır.

d- En Az Geçim İndirimi Tutarı Asgari Ücret Tutarına Bağlı Hesaplanır

Ücretlinin ailevi durumu dikkate alınarak bulunacak asgari geçim indirimi üzerinden indirilecek verginin hesaplanabilmesi için öncelikle asgari geçim indirimi tutarının bulunması gerekir. Kanun bu tutarın bulunmasını ücretin elde edildiği takvim yılı başında geçerli olan ve sanayi kesiminde geçerli asgari ücrete⁸ bağlanmıştır. Bir başka ifadeyle, indirilecek vergiye ulaşırken bir tutara sahip olunmalıdır. Kanun indirilecek vergiye ulaşırken vergi tarifesine uygulanacak gerekli olan tutarın ücretin

Tablo 2- Vergiden İndirim Yöntemi

	Asgari Ücretin Yıllık Tutarının
Hesaplanan (matrah x vergi tarifesi)	xxx
İndirim tutarına isabet eden vergi (indirim tutarı x vergi tarifesi) ⁷	xxx
Ücretlinin ödenecek vergisi	xxx

elde edildiği takvim yılı başında geçerli olan ve sanayi kesiminde çalışan 16 yaşından büyük işçiler için uygulanan asgarî ücretin yıllık brüt tutarının belirli oranları şeklinde tespit edileceğini hükme bağlamıştır.

Yıl içinde asgari ücretin değişmesi halinde yıl başındaki asgari ücrete göre hesaplama yapılması öngörülmüştür. Asgari ücretin yıl içinde değişmesi durumunda indirim değişen asgari ücrete göre dikkate alınmaması sistemin mantığı ile örtüşmemektedir. Yeni asgari ücret varken eskisine göre hesaplamaların yapılmasını mantıken açıklamak mümkün değildir. Kanun koyucu bu yolla vergi yükünün biraz daha fazla ortaya çıkmasını istemiş görünüyör.

e- Mahsup Edilecek Verginin Hesaplanmasına Esas Alınan Tutar

Mahsup edilecek vergiye esas alınan tutar aile ölçeğine göre bulunan tutar üzerinden hesaplanır. Asgari geçim indirimi tutarı; ücretlinin evli veya bekâr, çocuk sahibi olup olmamasına ve çocuk sayısına göre değişen tutarlar şeklinde belirlenmiştir. Şöyle ki, toplam asgari geçim indirimi tutarı çalışanın kendisi, eşi ve iki çocuğa kadar her bir çocuk için asgari ücretin belirli oranları şeklinde hesaplanması öngörülmüştür. Oranlar aşağıda verilmiştir.

	Asgari Ücretin Yıllık Tutarının
Ücretlinin kendisi için	% 50
Çalışmayan ve geliri olmayan eş için	% 10
İlk iki çocuğun her biri için ayrı ayrı	% 7.5
Diğer çocuklar için	% 5

Asgari geçim indirimi tutarı bulunurken eşin dikkate alınması, eşin ücretli çalışmamasına veya gelir elde etmemesine bağlanmıştır. Burada eşin ücretli olarak çalışmaması açık olmakla beraber, “geliri olmayan” kavramı açık değildir. Herkesin az veya çok bir geliri vardır. Bu gelirin bir üretim faktörünün üretime katılması şeklinde veya beyana tabi olacak gelirler itibarıyla belirlenmesi yararlı olurdu. Aksi takdirde bu hüküm sürekli sorun doğurmaya açık olacaktır. Bir ailede eşlerin her ikisi

Asgari ücretin yıl içinde değişmesi durumunda indirimin değişen asgari ücrete göre dikkate alınmaması sistemin mantığı ile örtüşmemektedir.

de çalışıyorsa her ikisi de kendisi için öngörülen asgari geçim indiriminden bir birinden bağımsız yararlanacaktır. Çalışan eşin bayan olması durumunda da çalışmayan veya bir gelir elde etmeyen koca için de kadının kocasını dikkate alacak şekilde en az geçim indiriminden yararlanacağına şüphe yoktur. Asgari geçim indirimi her ücretliye sağlanan bir hak olduğundan ücretlinin başka bir faaliyetten gelir (örneğin, kira veya faiz) elde etmesi indirim uygulanmasından yararlanmaya engel teşkil etmez.

Eş için sınır getirilmesine karşın çocukların bir gelir elde etmesiyle ilgili sınır getirilmemesi tartışılabilir konulardandır. Tahsilde olup ücretli olarak çalışan çocuğun indirim sırasında çocuk sıfatının değil mükellef sıfatının ön planda olması nedeniyle ücretli babasının veya annesinin indiriminde dikkate alınmaması gerekir. Çünkü, indirim tutarı bir kişi için bir defa dikkate alınır. Aksi takdirde çocuk bir kendisi bir de babası veya annesi üzerinden indirimden yararlanmış olur ki, bu düzenlemenin amacına uygun düşmez.

İndirimin uygulamasında “çocuk” tabiri, mükellefle birlikte oturan veya mükellef tarafından bakılan (nafaka verilenler, evlat edinilenler ile ana veya babasını kaybetmiş torunlardan mükellefle birlikte oturanlar dâhil) 18 yaşını veya tahsilde olup 25 yaşını doldurmamış çocukları, “eş” tabiri ise, aralarında yasal evlilik bağı bulunan kişileri ifade eder. Görüldüğü gibi çocuk tabiri ücretliden olma veya doğma kavramının ötesine geçilerek genişletilmiştir. Belirtilen yaşları geçen çocuklar indirimin hesabında dikkate alınmayacaktır.

Yukarıda açıklandığı şekliyle bulunan indirim tutarının tespitinde ücretlinin, gelirin elde edildiği tarihteki medenî hali ve aile durumu esas alınır. Yıl içinde medeni durumda veya çocuk sayısında bir değişme meydana geldiğinde gelirin elde edildiği zamanki duruma bakılarak en az geçim tutarı he-

saplanır. İndirim en az geçim tutarı, yukarıdaki oranlara göre hesaplanan tutarları aşmamak kaydıyla, ücret geliri elde eden aile fertlerinden her biri için ayrı ayrı, çocuklar için eşlerden yalnızca birisinin gelirin üzerine uygulanır. Boşananlar için indirim tutarının hesabında, nafakasını sağladıkları çocuk sayısı dikkate alınır.

Gelirin kısmi döneme ait olması halinde, ay kesirleri tam ay sayılmak suretiyle bu süreye isabet eden indirim tutarları esas alınır. Bakanlar Kuruluna asgari geçim indirimi tutarının toplamını asgari ücretin yıllık brüt tutarını aşmamak üzere yukarıda belirtilen oranları artırma veya kanuni oranına kadar indirme yetkisi verilmiştir.

f- En Az Geçim Tutarna İsbet Eden (Mahsup Edilecek) Vergi ile Ödenecek Verginin Bulunması⁹

Ödenecek vergi hesaplanırken yukarıda detayları açıklanan decote sisteminin uygulanmasının bir sonucu olarak doğrudan en az geçim indirimi olarak belirlenen tutarın değil, buna isabet eden verginin mahsubu yapılacaktır. Mahsup edilecek vergi bulunmasında dikkate alınacak oran GVK'nın 103. maddesindeki gelir vergisi tarifesinin birinci gelir dilimine uygulanan orandır. Uygulama, bu oranla belirlenen en az geçim tutarının çarpılmasıyla bulunan tutarın, hesaplanan vergiden mahsup edilmesi suretiyle gerçekleştirilir. Mahsup edilecek kısmın fazla olması halinde iade yapılmaz. Dikkat edilirse mahsup edilecek tutarın belirlenmesinde uygulanacak oran sabit bir oran şeklinde belirlenmiştir. En az geçim tutarı ne olursa olsun uygulanan oran aynı olacaktır. En az geçim tutarı artsa da, azalsa da anılan vergi tarifesi yerine sabit oranın uygulanması mahsup edilecek verginin daha az çıkmasına sebep vermesi nedeniyle en az geçim tutarı yüksek olan ücretliler aleyhine bir durum yaratır.

Örnekler: (Uygulama Kanunu'nun 33/2. maddesi gereğince 1.1.2008 tarihinde yürürlüğe girecektir. Bu dönemde asgari ücretin ve vergi tarifesinin ne olacağı bilinemeyeceğinden gerçek bir hesaplama yapmak mümkün olamayacaktır. Ancak, 2007 yılı başındaki değişkenlerin geçerli olduğunu varsayarak iki örnek hesaplama yapmanın yararlı olduğunu düşünmekteyiz.)

Örnek I. Asgari ücretle çalışan bekâr bir ücretlinin ilgili ay için ödeyeceği vergi

	YTL
Ücretlinin hesaplanan vergisi ¹⁰	71,72
Asgari ücretin yıllık tutarı ¹¹	6.750,00
Ücretlinin en az geçim tutarı (6.750 x % 50)	3.375,00
En az geçim tutarlarına isabet eden indirilecek yıllık vergi (3.375 x % 15) ¹²	506,25
En az geçim tutarlarına isabet eden indirilecek aylık vergi (506,25/12)	42,19
Hesaplanan aylık vergi	71,72
İndirilecek (mahsup edilecek) aylık vergi	42,19
Ödenecek vergi	29,53

Ödenecek vergi tutarı işveren tarafından vergi sorumlusu sıfatıyla vergi dairesine yatırılacaktır.

Örnek II. Eşi çalışmayan ve başkaca gelir elde etmeyen 4, 11 ve 17 yaşlarında üç çocuğa sahip olan ve asgari ücret üzerinden gelir elde eden bir ücretlinin ilgili ayda ödeyeceği vergi

	YTL
Ücretlinin hesaplanan vergisi ¹³	71,72
Asgari ücretin yıllık tutarı	6.750,00
Ücretlinin kendisine isabet eden en az geçim tutarı (6.750 x % 50)	3.375,00
Ücretlinin eşinin en az geçim tutarı (6.750 x % 10)	675,00
Ücretlinin birinci çocuğunun en az geçim tutarı (6.750 x % 7,5)	506,25
Ücretlinin ikinci çocuğunun en az geçim tutarı (6.750 x % 7,5)	506,25
Ücretlinin üçüncü çocuğunun en az geçim tutarı (6.750 x % 5)	337,50
En az geçim tutarları toplamı (3.375+675+506,25+506,25+337,50)	5.400,00
En az geçim tutarına isabet eden indirilecek yıllık vergi (5.400 x % 15) ¹⁴	810,00
En az geçim tutarına isabet eden indirilecek aylık vergi (810÷12)	67,50
Hesaplanan aylık vergi	71,72
İndirilecek (mahsup edilecek) aylık vergi	67,50
Ödenecek aylık vergi	4,22

Bu örnekte hesaplanan vergiden en az geçim indirimine isabet eden vergi mahsup edildikten sonra ilgili ay için 4,22 YTL ödenecek vergi çık-

Üretim faktörü olarak emek gelirlerinin üzerindeki kamusal yükler oransal olarak karşılaştırıldığında uluslararası rekabeti önler düzeydedir.

maktadır. Mahsup edilecek kısmın hesaplanan aylık vergiden fazla olması halinde iade gibi bir hak doğmaz.

g- Vergi İadesi ile En Az Geçim İndiriminin Yükler Açısından Karşılaştırılması

Eskiden uygulanan vergi iadesi sistemi ile en az geçim indirimi uygulamasının vergi yükünü nasıl etkilediğini tespit etmeye çalışalım. Açıklama ve hesaplamalarda 2007 takvim yılı başındaki verilerin sabit olduğu kabul edilmiştir.

Önce asgari ücretli için hesaplamaları göstereyim. Asgari ücretli bekâr birinin ele geçen ücretinin tamamını vergi iadesine konu olan harcamaya dönüştürdüğünü ve tamamını belgelendirdiğini kabul edelim. Asgari ücretlinin iadeye esas ücretinin aylık tutarı 478,12 YTL.¹⁵, yıllık bazda alacağı asgari ücret tutarının 5.737,44 YTL. olduğu görülür. Yıllık tutar üzerinden GVK'nın Mük.m. 121'de belirlenen tarifeye göre 420,25 YTL. yıllık iade tutarı hesaplanır. Bunun aya isabet eden tutarı 35,02 YTL.'dir.

Asgari ücretlinin vergi iadesi uygulaması şartlarında ödeyeceği gelir vergisi 71,72 YTL.'dir. Aynı ücretli için en az geçim indirimi uygulandığında hesaplanan vergi konumuna dönüşen 71,72 YTL. den 42,19 YTL. mahsup hakkı doğar. Sonuçta ödeyeceği vergi 29,53 YTL. olur.

Vergi iadesi sistemine göre aylık bazda 71,72 YTL. vergi ödenirken, bunun 35,02 YTL.'si iade alınmakta ve ücretli üzerindeki aylık net vergi yükü 36,70 YTL. olmaktadır. Aynı ücretli için en az geçim indirimi uygulandığında 71,72 YTL. olarak hesaplanan vergiden, 42,19 YTL. mahsup hakkı nedeniyle ödenecek vergisi 29,53 YTL. olmaktadır. Bu şartlar altında en az geçim indirimi uygulanması dolayısıyla bekâr ücretlinin ekonomik menfaati aylık 7,17 YTL. olmaktadır.

Yukarıdaki sonuçta belki vergi iadesinin yıllık

tutarının yılın ilk altı ayı içinde aylara bölünmüş olarak, en az geçim indirimi uygulamasında 12 ay itibariyle aylara bölünmüş olarak uygulanması nedeniyle vergi iadesinin üstün yanından bahsedilebilirse de aynı yöntemin harcamaların tamamının belgeye bağlanamaması veya belgeye bağlansa bile bazılarının iade kapsamı dışında kalması zayıf tarafını oluşturmaktadır.

Sonuçta yeni getirilen en az geçim indirimi uygulaması, ücretlinin evli olmasına ve çocuk sayısına bağlı olarak vergi yükünü azaltmakta ve bu nedenle de ücretlinin lehine avantaj sağlamaktadır. Mevcut veriler çerçevesinde asgari ücretten gelir elde eden evli ve dört çocuklu ücretli vergi ödemez duruma gelmektedir.

h- Ücretlerde Vergi İadesi Uygulaması Kaldırıldı

“Ücretlerde vergi iadesi” ayırma kuramının uygulamadaki görünümünden biri olarak önce 3946 sayılı Kanun'la 1.1.1994 tarihinde yürürlüğe girmek üzere GVK. m. 63/5, sonra 4842 sayılı Kanun'la 1.1.2004 tarihinde yürürlüğe girmek üzere GVK. Mük.m. 121 çerçevesinde bugüne kadar uygulanagelmiştir. Uygulama 5588 sayılı Kanun'un 32. maddesiyle yürürlükten kaldırılmış, yerine “ücretlerde en az geçim indirimi” getirilmiş olup, yapılan değişiklikle ayırma kuramı yeni yüzü ile sisteme sokulmuş olmaktadır. Kanunların yürürlüğe girişi ve kalkışlarında hukukun temel kurallarına ve Anayasal kurallara uygun davranmak gerekir.

Açıklamaların bu kısımdaki konumuzla ilgili yanı, ücretlerde vergi iadesi uygulamasına 1.1.2007 den itibaren son verilmesiyle ilgilidir. Burada bir sorun vardır. O da ücretlilerin vergi iadesinin geçmiş etkileyecek şekilde yürürlükten kaldırılması ve 1.1.2007 ile 5588 sayılı Kanun'un yayımlandığı tarih arasında geçen süre için ücretlilerin gerçekleştirdikleri harcamalardan kaynaklanan haklarının ne olacağıdır. Kısa bir dönem için de olsa vergi iadesinin yürürlükte olduğu düşünüldüğünde bu dönemdeki iade konusu harcamaların hak kazandırma açısından akıbeti ne olacaktır?

Kanaatimizce ücretlere vergi iadesi uygulamasında ücretlinin iadeye hak kazandığı yıl harcamanın yapıldığı yıldır. Bu yılı takip eden yıl sadece harcamanın sonuçlandırıldığı ve hesaplanmanın yapıldığı yıldır. Bu durum aynen gelir vergisinde ge-

lirin elde edilmesine bağlanan vergiyi doğuran yıl vergi borcunun doğmuş olması ve hesaplamanın teknik nedenlerle ertesi yıl yapılmasındaki zorunluluk gibidir. Hakkın doğduğu yıl başka, hakkın hesabının yapıldığı yıl başkadır. Önemli olan getirilecek yeni düzenlemenin hakkın doğumundan önceki zamanda yapılması ve hakkın doğumunun gerçekleşmemesinin sağlanmasıdır.

Kişilerin maddi olaylar meydana geldiği zamanda geçerli hukuk kurallarına itibar etmeleri ve davranışlarını buna göre düzenlemelerinden daha doğal bir şey olamaz. Kanunların yayınlandığından önceki bir zaman diliminden önceki dönemlere uygulanması durumunda “kanunların geçmişe yürütülmesi”ne sebep olmak demektir. Kamu hukukunda kanunların geçmişe yürütülmesine bireyi korumak düşüncesiyle yer verilebilir. Bunun somut uygulamalarını ceza hukuku (fiil suç olmaktan çıkartılmış veya ceza miktarı azaltılmışsa sonraki kanun hükümlerinin önceki olaylara uygulanması) ve muhakkeme hukuku bakımından görmekteyiz.

Kanunların geriye yürümemesi asıldır. Bu temel hukuk kuralı kişilere “hukuki güvenlik” sağlaması yanında ve “kazanılmış haklara saygı”nın tezahürü olarak değerlendirilir. Bir hukuk sistemi bu kuralardan ayrıldığında belirtilen ilkelerle beklenen yarar sağlanamaz. Sonuçta yarınından endişe duyan elde ettiklerinin akıbetinin ne olacağı bilemeyen, endişe içinde toplum yaratılmış olur. Bu ilkelerin ihlalin bireylerin hukuk devleti düşüncesinde açacakları yara, ihlalle elde edilmesi umulan menfaatten çok daha fazla olur. Gerçekten hukukun kişilerin geleceklerini planlamalarına ilişkin ortamı doğurmaması ve bu fonksiyonu yerine getirememesi hukuka olan saygıyı önemli ölçüde zedeler. Belirtilen geriye yürütme ile ileride hukuki itilafların çıkacağını düşünmekteyiz. Bu nedenle yapılacak yeni bir düzenleme ile konunun tartışılabilir olmaktan çıkartılması yerinde olur.

SONUÇ

Üretim faktörü olarak emek gelirlerinin üzerindeki kamusal yükler oransal olarak karşılaştırıldığında uluslararası rekabeti önler düzeydedir. Vergi rekabeti ulusal kalkınmanın gerçekleştirilmesinin temel taşlarından biri haline gelmiştir. Her ülke bu çerçevede uluslararası rekabete uyarlanmamış bir

vergi sistemi peşinde koşmaktadır. Bu sürecin dışında kalınması durumunda vergi sisteminin ekonomik kalkınma önündeki en büyük engellerden biri olacağı unutulmamalıdır.

Fiyatın oluşumunda baskı yaratan başta dolaylı vergiler olmak üzere rakip ülkelerle benzeşme sağlanamazsa, başta doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ülkemize gelmek yerine rakip ülkelere gitmesi, ülkemizdeki sermaye yatırımlarının da rakip ülkelere kayması sürpriz olmayacaktır. Bu kaçış ve kayışların ülkedeki istihdam üzerindeki etkisi olumsuz olacaktır. Bu durum ülkemizi ciddi ölçüde kalıcı nitelikli yüksek oranlı işsizlik sorunu ile karşı karşıya bırakabilecektir.

Karakteri itibariyle politik bir ücret olan asgari ücret üzerindeki kamusal yüklerin neredeyse ele geçen ücret kadar olması (işverenin yaklaşık olarak ücretliye ödediği net ücret kadar da Devlete ödemede bulunması) kayıt dışı ekonominin en önemli sebeplerinden biridir. İşçi iş bulma kaygısı ve işverenin üzerindeki bu yüklerin yüksekliğini bildiği için ısrarcı olamıyor. Asgari ücretin alım gücü uluslararası karşılaştırmalarda düşük olmasına rağmen üzerinde işverenin sırtında kalan yükleri hala ağırdır. İşçinin kendi ücretini ele geçen olarak algılaması ne kadar doğalsa, işverende ücretin kendisine maliyetini dikkate alması o kadar doğaldır. Asgari ücretin işverene maliyeti niteliği taşıyan kanuni kesinti kısmının ele geçen ücrete oranının % 81 olması, yükün işverene isabet eden kısmı hakkında açık bir fikir vermektedir. Ülkemiz şartlarında asgari ücret üzerindeki her kanuni yükün fiilen işverene yansıtılan bir maliyet olduğu bilinmektedir. Bu nedenle asgari ücret üzerinde yapılacak kanuni yük azaltmaları işverenlerin rekabet gücü üzerindeki olumsuz etkileri gideren düzenlemeler olarak değerlendirilmelidir.

Karakteri itibariyle politik bir ücret olan asgari ücret üzerindeki kamusal yüklerin neredeyse ele geçen ücret kadar olması, kayıt dışı ekonominin en önemli sebeplerinden biridir.

Çeşitli kategoriler açısından vergi takozuna bakılırsa yüksek olduğu görülür. Bu tablonun Türkiye'nin üretim ve istihdam kısaca ekonomik ve sosyal kalkınması üzerinde fevkalade kötü etkisi vardır. Bu etkinin giderilmesine olan ihtiyaç açıktır. Konu hükümetin en yetkili ağızlarından da dile getirilmektedir. Yapılan son kanuni değişikliklerle bu konuda bir adım atıldığını söylemek mümkündür. Ancak, bu düzenlemenin özellikle uluslararası alanda rakibimiz konumundaki ülkeler göz önüne alınarak yapılmasında yarar olacaktır.

Kayıt dışı ekonominin ülkemizde ulaştığı düzey kayıt içinde kalanların üretimlerini tehdit eder boyuta gelmiştir. Bunun yanında bir de yüksek orandaki dolaylı vergilerle, kamusal yükleri artırılan özellikle enerji maliyetlerinin de (uzun zamandan beri zam yapılmamasına rağmen elektrik, petrol, doğalgaz maliyetleri) yüksek olması sanayicinin önündeki ciddi engellerden bazılarıdır.

TBMM'de kabul edilen kanunla, vergi iadesi yoluyla sistemde esasen var olan ayırma kuramının uygulama biçimine son verilmekte, onun yerine en az geçim indirimi getirilmektedir. En az geçim indiriminin uluslararası karşılaştırmalarda ücretliler üzerindeki vergi yükünü daha düşük çıkartması, yatırım yapacak yabancıları daha doğru bir kanaate yönlendirmeye yardımcı olacaktır. Ancak bu konuda girdi fiyatlarının düzeyi ve sistemde yatırım indiriminin varlığının yatırımcıyı cazip kılan doğru unsurlar olduğu unutulmamalıdır. Sistemin bu açılardan güçlendirilmesine ihtiyacı vardır.

Yeni düzenleme ücretlilerin medeni durumuna göre vergi ödeme gücünün ön plana çıkartması nedeniyle daha adaletli bir vergilendirme yapmaya imkân vermektedir. En az geçim indiriminin kısmi düzeyde de olsa asgari ücrete bağlanması isabetli olmuştur. En az geçim indiriminin ücretliler dışındaki gelirler için geniş tutulmaması sistemin şu anki eksikliklerinden biri olarak kabul etmek gerekir.

Vergi iadesinin kaldırılması kayıt dışılığın daha da artırılmasına yol açacak niteliktedir. Kanaatimizce iadenin bütünüyle kaldırılması yerine oran ve dilimlerinin düşürülüp, kapsamının genişletilmesi ciddi bir şekilde düşünülmeliydi. Böylelikle belge almanın cazibesi kısmen korunarak kayıt dışı

Yeni düzenleme, ücretlilerin medeni durumuna göre vergi ödeme gücünün ön plana çıkartması nedeniyle daha adaletli bir vergilendirme yapmaya imkân vermektedir.

şılıkla mücadelede etkin araç olarak kullanılmalıydı. Hatta bunu mümkün kılmak adına bir miktar en az geçim indirimi rakamlarıyla oynanabilirdi.

Ülkemizde ücretlilerin vergi ödeme güçlerini kısmen de olsa göz önünde tutması nedeniyle uygulamayı vergi adaleti üzerinde olumlu etkiler yaratan düzenleme olarak görmek gerekir. En az geçim indiriminin amacı budur. En az geçim indiriminin diğer gelirler açısından yaygınlığının sağlanması mali gücü vergilendiren çağdaş vergi sisteminin oluşturulması açısından önemli bir adım olacaktır.

Getirilen düzenlemenin içine bir ince ayar çekilmiştir. O da uygulamanın içine saklanan "vergiden vergi indirimi" yöntemidir. Bu yöntem karşıt yöntemi olan matrahtan indirim yöntemine göre ücretliyi daha fazla vergi yükü ile karşı karşıya bırakır niteliktedir.

Her şeye rağmen ücretliler açısından vergi iadesi ile en az geçim indirimi karşılaştırıldığında en az geçim indiriminin daha adaletli bir yapı içinde daha az vergi yükü ortaya çıkaracak şekilde düzenlendiği görülmektedir. Yeni sistem ele geçen ücret üzerindeki baskıyı bir miktar azaltacağı için işveren nezdinde bir rahatlama yaratması beklenen gelişmedir.

Ücretlerde vergi iadesinin 1.1.2007'den geçerli olarak kaldırılması, açıkça bir geriye yansımadır. Bunun geriye yürümeye meydan verecek şekilde yürürlükten kaldırılması kazanılmış haklara saygı duyan ve hukuki güvenlik ilkesine bağlı bir hukuk devleti iddiasına ters düşen uygulama olmuştur.

Ücretlilerin 2007 yılında ayırma ilkesinden mahrum bırakılması bu yıl için vergide ödeme gücünü esas alan bir vergileme yapılmasını engellemiştir. 2006 yılındaki hak edişlerin 2007 yılı içinde öden-

mesi ayırma ilkesinin 2007 yılı için uygulandığı anlamına gelmez.

DİPNOTLAR

- 1 Gelir Vergisi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (Açıklama ve değerlendirmelere esas alınan kanun metni, 1.3.2007 tarihinde TBMM Genel Kurulu'nda 5588 sayılı Kanun olarak kabul edilmiş ve onay için Cumhurbaşkanı'na gönderilmiştir. Kanun metni www.yaklasim.com sitesinden alınmıştır).
- 2 Ülkemizde daha önceden bu kanunla getirilen uygulamaya benzer şekilde tüm gelir unsurlarını kapsamak üzere aile ölçeğini dikkate alan en az geçim indirimi 1980 yılında yapılan değişiklikle "genel indirim" adı ile uygulanmış olup, daha sonra da 3239 sayılı Kanun'la 1.1.1986 tarihinden geçerli olmak üzere itibarıyla uygulamadan kaldırılmıştır.
- 3 Bu yazı kaleme alındığında kanun onaylanmak üzere Cumhurbaşkanı'na gönderilmiş durumdadır.
- 4 Ayırma kuramı sistemimizde değişik şekillerde uygulanmıştır. 1.1.2004 tarihinden itibaren uygulamadan kaldırılan "özel indirim" (GVK.m.31) ile 1.1.2006 tarihinden itibaren yürürlükten kaldırılan genel vergi tarifesinde dilimlere isabet eden oranların ücretliler için beş puan düşük uygulaması ve 1.1.2007 tarihinden itibaren uygulamadan kaldırılan ücretlilere vergi iadesi (GVK. mük.m.121) uygulamaları ayırma kuramının hayata geçirme biçimleri olarak uygulanmıştır. Yoksa, ayırma kuramının ilk defa bu kanunla sistemimize girdiğini söylemek veya bu şekilde adaletin nihayet sağlandığı şeklinde gerekçelendirmek yanıltıcıdır.
- 5 Ödenecek vergi bulunurken asgari geçim indirimine göre hesaplanan verginin düşülmesi 1/1/2008'den itibaren elde edilecek gelirlere uygulanmak üzere yürürlüğe girecektir (5588 Sayılı Kanun, md. 33/b).
- 6 Kanunda indirimde isabet eden verginin GVK'nın 103. maddedeki gelir vergisi tarifesinin birinci gelir dilimine uygulanan oranın çarpılmasıyla bulunan tutarın olacağı ifade edilmiştir.
- 7 Kanunda indirimde isabet eden verginin GVK'nın 103. maddedeki gelir vergisi tarifesinin birinci gelir dilimine uygulanan oranın çarpılmasıyla bulunan tutarın olacağı ifade edilmiştir.
- 8 Buradaki asgari ücret; ücretin elde edildiği takvim yılı başında geçerli olan ve sanayi kesiminde çalışan 16 yaşından büyük işçiler için uygulanan asgari ücrettir.
- 9 Kanununun 32. maddesinin son fıkrası ile asgari geçim indiriminin uygulama dönemleri ve mahsup şekli ve diğer usul ve esaslarını belirlemeye Maliye Bakanlığı yetkili kılınmıştır. Bu yetki çerçevesinde takdirini kullanacak olan Bakanlık, ilgili hususlarda yaptığımız açıklamalardan pek de farklı olmayacağını düşündüğümüz düzenlemeler yapabilecektir.
- 10 Bu yazının 2 numaralı başlığında hesaplanmıştır.
- 11 Asgari Ücret Tespit Komisyonu, 2006-1 sayılı kararı ile 16 yaşını doldurmuş işçilerin bir günlük normal çalışma karşılığı asgari ücretlerinin; 1.1.2007-30.6.2007 tarihleri arasında 18,75 (onsekiz yetmişbeş) Yeni Türk Lirası olarak karar vermiştir. Günlük asgari ücret 18,75 YTL., aylık asgari ücret 562,50 YTL. (18,75 x 30 gün), asgari ücretin yıllık tutarı 6.750,00 YTL. (18,75 x 360 gün) veya (562,50 x 12 ay).
- 12 GVK'nın 103. maddesinde yer alan gelir vergisi tarifesinin ilk dilimi için öngörülen oran % 15'dir.
- 13 Bu yazının 2 numaralı başlığında hesaplanmıştır.
- 14 GVK'nın 103. maddesinde yer alan gelir vergisi tarifesinin ilk dilimi için öngörülen oran % 15'dir.
- 15 Vergi iadesini düzenleyen GVK mük. 121. maddede iadeye esas harcama tutarının vergi matrahı kadar olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle hesaplamada asgari ücretin vergi matrahı dikkate alınmıştır. Ancak, gerçek hayatta asgari ücret olarak ele geçen tutar vergi matrahından düşüktür. Bu durumda elde edilmeyen gelirin harcandığı varsayılmıştır. Esasen iadeye esas harcama tutarının ele geçen asgari ücret tutarı dikkate alınarak belirlenmesi gerekirdi.